

ה. יהואחז בן יאשיה היה בכור למלכות [והוא זה המכונה בכתוב ובני יאשיהו הבכור יוחנן]. נתמנה בהיותו בן 23. ומלך 3 חדשים]. אחריו מלך יהויקים אחיו [בהיותו בן 25]. אחריו מלך בנו יכניה, ולבסוף מלך צדקיהו דודו, והוא היה השלישי בבני יאשיהו, אחר יהויקים ויהואחז, [ומכונה 'שלום' – שהיה שלם במעשיו. ד"א: ששלמה מלכות בית דוד בימיו. ושמו 'מתניה', ככתוב].

דפים ה – ו

- ח. מה דינו של העושה את הפעולות דלהלן?
- א. המפטם את השמן במתכונת שמן המשחה האמורה בתורה.
  - ב. המפטם את הקטורת.
  - ג. הסך משמן המשחה על בשר אדם, על בהמה או כלים או על המת, על כהנים גדולים ומלכים; מהו השיעור המנימלי לחיוב?
  - ד. המריח מן הקטורת שבמקדש ליהנות ממנו.
- א. המפטם את השמן במתכונת האמורה בתורה, כדי לסוך בו – עובר ב'לאו' ודינו בכרת. פיטמו כדי ללמוד בו או למוסרו לציבור – פטור (נלמד מקטורת במתכונתו – במתכונתה, ושם נאמר לא תעשו לכם).
- א. נראה שאם עשהו במתכונתו אעפ"י שלא עשה ככל מצוותו, בדבר שאינו מעכב בו, או שמא אף בדבר המעכב אלא שאינו מפורש בתורה, כגון שלא הכריע בבשמים – חייב (עפ"י ערוך לנר). ובמנחת חינוך (קו, ג; קי, א) נראה שנקט לפטור.
  - ב. ברמב"ם (כלי המקדש א, ד) משמע שאם עשה שמן כדי ליתנו לאיש אחר – פטור. אבל נראה שאם עשה כדי לסוך בו אחר – חייב. ונראה שהעושה כדי לסוך בו בהמה, כלים או נכרים – פטור (עפ"י חרשים ובאורים א, ח).
- ויש מי שמדייק מדברי התוס' (בשטמ"ק) שלא נפטר אלא כשמוסר לציבור או להתלמד בו, אבל ליחיד, או לשאר צרכים חוץ מלסוך – חייב (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ג לג).
- שמן שפטמו לחצאין – פטור (כמהו).
- ב. המפטם את הקטורת ללמד בה או למסרה לציבור – פטור. להריח בה – חייב כרת במזיד, ובשוגג חטאת קבועה (לא תעשו לכם – לכם הוא שאסור אבל למסרה לציבור פטור. וכן נאמר בה איש אשר יעשה... להריח בה, ונכרת מעמיו. וע' חו"ב שדן על הצרכת שני הפסוקים. עוד דן שם כשעשאה להריח כמות שהיא, ללא הקטרה על גחלים כשאר מוגמרות).
- פטמה לחצאין – חייב (והקטרת אשר תעשה – כל שתעשה, והרי אפשר לעשותה פרס בשחרית ופרס בין הערבים. כן אמר רבא וכדעת חכמים שאפשר לפטם הקטורת דבר יום ביומו, וכל כמות שראויה להקטיר – חייב על עשייתה).
- א. כתבו התוס' והרא"ש (עפ"י זבחים קט. וע"ע בפסקי התוס' שם פ"ק) שאפילו הקטיר כזית בלבד – יצא. וי"א ששיעור 'פרס' – מדרבנן (ע' רש"י שם). ולפי"ז יצא שיחיד שעשה פחות מפרס – יתחייב (ע' רש"ש שם ושפ"א כאן. וכתב להגיה בדברי התוס' וכ"כ בגליונות קה"י. אבל בשטמ"ק כתוב כמו בתוס' שלפנינו. וע"ע מנחת חינוך קג, יא).
- ואולם המשל"מ (תמידין ג, ב; כלי המקדש ב, ח) כתב לפטור, שנקט לעיקר כדברי התוס' ששיעור

פרס מהלכה למשה מסיני, הגם שבדיעבד שהקטירו כזית – יצאו (וע"ע חזו"א מנחות לד. שכ"מ בתוס' שם נ. ששיעור פרס מדאורייתא). וי"א שאף בדיעבד לא יצאו (ע' אבן האזל ביא"מ ט, ד בדעת הרמב"ם). וע"ע הר צבי זבחים קט; דובב מירשים ח"ב לט.

ב. משמע שרשב"ג חולק וסובר שאין היחיד חייב אלא כשפיטם חצי מן הכמות השנתית, אבל לשליש ולרביע – לא שמענו. והלכה כחכמים (רמב"ם כלי המקדש ב, ח-ט).

אין המפטם חייב אלא כשעשאה במתכונתה, כלומר בהרכב כל סממניה וביחסם הנכון, אבל אם חיסר מאחת מהן – לא עשאה כמתכונתה ופטור.

בספר מנחת חינוך (קי) דן כעשאה במתכונתה אלא שחיסר 'מעלה עשן'. ויש לדייק קצת מדברי בעל הטורים (תשא ל, לו) שחייב כיון שעשאה מי"א סממנים האמורים בה. וע"ע בהרחבה באבני נזר או"ח כא; הגהות הרד"ל כאן).

ג. הסך בשמן המשחה על בשר אדם – חייב. על בהמה וכלים – פטור (על בשר אדם לא ייסך). וכן הסך למתים פטור (שאינן המת בכלל 'אדם'). למסקנא אין צריך לטעם זה, ויתכן שנקרא 'אדם' – כפי שיש לדייק לכאן מתו"כ סו"פ אמור. וע"ע בית האוצר א, ז), וכן הסך לנכרי (אדם אתם. ועוד לפי שנאמר לא ייסך ודרשו ייסך-ייסך – כל שאינו בסך, כלומר אינו מצווה על איסור סיכה, אינו בכל ייסך). נסתפקו אחרונים בסך את הקטן, האם חייב אם לאו.

הנותן מן השמן על מלכים וכהנים גדולים שנמשחו בשמן השמחה; רבי מאיר מחייב (כי עתה הם 'זרים'). ור' יהודה פטור (שאינם 'זרים' מתחילה ועד סוף).

כתב הרמב"ם (כלי המקדש א, י) שהסך למלכים וכהנים גדולים חייב [אפילו לרבי יהודה], שנאמר על בשר אדם לא ייסך – כל אדם במשמע, לא נחלקו אלא בנתינה (וע' שפ"א).

כמה יסוך (וי"ג: 'יתן') ויהא חייב; רבי מאיר אומר כל שהו (מה סיכה כלשהו אף נתינה על זר בכלשהו). רבי יהודה אומר: בכזית (מה 'נתינה' בעלמא בכזית, אף יתן שבכאן בכזית).

דעת הראב"ד (כלי המקדש א, י) שלא נחלקו אלא בנתינה, אבל בסיכה לכולי עלמא חייב במשהו. והרמב"ם חולק (וע' שפ"א).

ד. המריח מן הקטורת פטור מכרת אלא שמעל. והעמידו (כפרש"י) במריח קודם שנעשית מצוותו, אבל אחר שעלתה תמרתו – אין בו מעילה (ומכל מקום אסור להנות מדרבנן), שאין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו [מלבד תרומת הדשן, בגדי כהונה – לחכמים, ועגלה ערופה, שגילה בהם הכתוב להטעינם גניזה ולאסרם בשימוש].

א. בתוס' ישנים (ביומא ס). נראה לכאורה שהמריח קטורת קודם שתעלה תמרתו – מעל מדרבנן, לאחר שתעלה תמרתו – אף מדרבנן אינו אסור. וצ"ע.

ב. כתב רש"י (בפסחים כו) שמעל באופן שנתנו בביתו על גבי גחלים והריח. וכתב בערוך לנר: לאו דוקא הוא אלא ה"ה כשמריח הסממנים בעינם ללא גחלים (וע"ע כפות תמרים ר"ה כח. משנה למלך כלי המקדש ת, ו; מנחת חינוך קכ; מנחת ברוך פד; חדושי ר' אריה לייב ח"ב נט; אבי עזרי מעילה ה, טו).

דף ו

ט. א. פיטום הקטורת – כיצד?

- ב. האם יש אפשרות לקטורת על כל סממניה שנעשתה בהתר והינה חוליין? ג. מותר הקטורת שבכל שנה – מה היו עושים בו?
- ד. עירב בה דבש או שחיסר אחת מסימניה – מה דינה?
- א. פיטום הקטורת נעשה מאחד עשר סממנים שנאמרו לו למשה בסיני (רמב"ם כלי המקדש ב, א-ב. וע' עירול"ג), וכפי שדרשו את מנין הסממנים מן הכתוב קח לך סמים...;
- (1) הצרי (נטף – הוא השרף הנוסף מעצי הקטף / הקטב. כן פירש ר"ש (בן גמליאל).
פרש"י שרבי שמעון בא לפרש דברי ת"ק. ויש אומרים [בדעת הרמב"ם] שלת"ק, העץ עצמו היה בקטורת והלכה כמותו (ערמב"ן תשא; כס"מ כלי המקדש ב, ד; מנ"ח קג, ב).
עץ הקטף נקרא בערבית: בלסאן / בלסתמו (עפ"י רמב"ם ועוד).
- (2) הציפורן (שחלת).
היא הציפורן שנותנים אותה בני האדם במוגמרות (רמב"ם כלי המקדש ב, ד). ונקראת כן מפני שפניה חלקות כצפורן. מחז"ו עמ' 45.
- (3) החלבנה (היא כמו דבש שחור וריחו קשה. והוא שרף אילנות בערי יון (רמב"ם שם).
והלבונה (לבנה זכה).
- משקל כל אחד מאלו שבעים מנה (המנה – מאה דינרים).
- (5) מור. כתבו ראשונים שהוא מר דרור האמור בשמן. ונחלקו הראשונים בפירושו; הרמב"ם כתב שהוא דם צואר חיה, 'מוסק'. והראב"ד השיגו וסובר שהוא מין צמח, וכן דעת הרמב"ן. (וע' גם בפירוש רבנו בחיי תשא. וע"ע אבני נור או"ח כא, ז שתמה על הרמב"ם הלא למדו שהסממנים גידולי קרקע הם).
- (6) קציעה (קדה. ראשונים).
- (7) שכולת-גנד (מין צמח הדומה לבית יד של שיבולת. ונקרא בלעז 'אשפיק'. מחזור ויטרי).
- (8) וכרכום ('זערפן' בערבית. רמב"ם) – ששה-עשר ששה-עשר מנה.
- (9) הקושט. (הרמב"ם כתב שהוא ה'קידה' שבתורה, ואין כן דעת שאר ראשונים) – שנים עשר מנה.
- (10) קילופה (כתב הרמב"ן שהוא ה'קנה בשם' המוזכר בשמן) – שלשה מנים.
- (11) קנמון – תשעה.
- כל אלו הסממנים, תכונתם לקטר ולעלות עשנם כמקל, וריחם נודף. החלבנה ריחה העצמי רע, ואעפ"כ מנאה הכתוב עם סממני הקטורת.
- א. יש סוברים שי"א סממנים אלו אינם בדוקא אלא אפשר בי"א אחרים, אלא למדו ב'כלל ופרט וכלל' לכל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף, מלבד הארבעה המפורשים בתורה שהם קבועים לעולם (ערש"י כאן).
- ויש חולקים וסוברים שלרבי יוחנן ורב הונא אין להקטיר אלא י"א הללו, והלכה כמותם (ערמב"ם. וע"ע רמב"ן כי תשא; ערוך לנר; לקוטי הלכות. 'זאין בידינו להכריע בין הראשונים ז"ל' – מנחת חינוך קג, ב).
- ב. שינויי הכמויות של כל מין נעשה בהתאם לטבע חוזקו של כל סם וסם (מחזור ויטרי עמ' 45).
- נמצא משקל כל הסממנים 368 מנה. מנה לכל יום [של שנת חמה], פרס בשחרית ופרס בין הערבים. ושלשה מנים יתרים שמהם נוטל כהן גדול מלא חפניו ביום הכיפורים [ונותנם במכתשת בערב יוהכ"פ כדי שתהא דקה מהדקה].

את הציפורן היו שפים בתשעה קבין בורית כרשינה (= סבון הבא מאותו מקום. ל"א: עשב מסוים שעושים ממנו בורית. עפ"י רש"י; מחו"ו) כדי שתהא נאה (שלא תשחיר את שאר הסממנים. מחו"ו). וכן היו שורים אותה בשלש סאים וחצי של יין קפריסין, (ע"ש מקומו. וי"מ: העשוי מהצלף) כדי שתהא עזה. ואם לא מצא יין קפריסין, מביא חמר חוריין עתיק (- יין לבן ישן חזק ביותר. רמב"ם). ועוד היה מביא מלח סדומית (גסה) - רובע הקב.

י"מ: שהמלח בא לשרות בו את הציפורן עם חמר חוריין, כשלא מצא יין קפריסין. וי"מ שהמלח בא תמיד ולא היה נותנו אלא בשעת הקטרה, כמאן דאמר קטורת טעונה מלח (עתוס' ושטמ"ק; מנחות כא).

וברמב"ם ורמב"ן משמע שהמלח היה מעורב עם שאר הסממנים [אפשר שנלמד מהכתוב ממלח. ערמב"ן], אלא שאינו בכלל הסממנים הנותנים ריח, ועוד שהוא ניתן בכמות קטנה ואינו ניכר - לכן אינו בחשבון הסממנים. ובירושלמי מובא (יומא ד, ה) לא נתן בתוכה מלח... חייב מיתה (וע"ש בקרבן העדה. ובבאר שבע כתב שט"ס הוא בירושלמי. וע"ע אבני נזר א"ח כ).

ועוד מביא מעלה עשן (כך שם העשב, על שם פעולתו. עפ"י רש"י ושטמ"ק. והרמב"ם (כלה"מ ב, ב) כתב 'עשב אחד שמעלה עשן, ולא היו יודעים אותו אלא אנשים ידועים והוא היה הלכה בידם איש מפי איש') - כלשהו. נתן אומר: אף 'כיפת הירדן' (וורד שגדל על שפת הירדן. ערש"י ב"ק פב: ערוך 'כפת' ב; מחו"ו עמ' 45) כלשהו (לשריית הציפורן. תוס').

הרמב"ם (כלי המקדש ב, ב) נקט להלכה כרבי נתן.

שוחק כל אחד מן הסימנים בפני עצמו הדק (רמב"ם ב, ה). וכשהוא שוחק, אומר (הממונה לשוחק. רש"י) בפיו: הדק היטב, היטב הדק (כך כל זמן השחיקה והעירוב. רמב"ם). דברי אבא יוסי בן יוחנן - מפני שהקול יפה לבשמים.

בסדר רב עמרם גאון (ח"א סה) אין מובא ענין זה, אלא כך גרסתו: 'וכשהוא שוחק אותה הדק שנאמר דקה מן הדקה'. וצ"ע.

פעמים בשנה היו מחזירים אותה למכתשת. בימות החמה היתה פזורה - כדי שלא תתעפש, ובימות הגשמים - צבורה, כדי שלא תפוג ריחה.

ב. אעפ"י שאמר ר' יוסי בר' חנינא (וכ"מ בברייתא דפיטום הקטורת) שכל מעשי הקטורת נעשים בקודש [ובלשכת בית אבטינס היתה נעשית, שנתקדשה בקדושת עזרה. ע' יומא לח; ראב"ד ריש תמיד; שיה יצחק יומא יט], מפני שהיא קדושה (קדש... קדש קדשים תהיה לכם), אעפ"כ אתה מוצא קטורת חולין - במותרת הקטורת שהיה ניתן לאומנים בשכרם, קודם שהספיקו ליקחנו שוב מהם, וכדלהלן. והריהי נתחללה במסירתה להם.

המפטם את הקטורת מן החולין או בכלי של חולין - פסולה (רמב"ם כלי המקדש ב, ו).

ג. מותרת הקטורת שבכל שנה (מאותם שלשה מנים יתרים הנ"ל (רש"י). וכן י"א מנים העודפים בכל שנה פשוטה, ששנת חמה יתרה י"א יום על שנת לבנה. שטמ"ק), היו צריכים לחללו וליקחנו שוב משקלי התרומה החדשה (כשאר קרבנות ציבור הבאים מן התרומה החדשה בלבד), לפיכך היו מחללים אותה על מעות שהיו מפרישים לאומנים, ונותנים אותה לאומנים בשכרם, וחוזרים ולוקחים אותה מהתרומה החדשה.

ישנה דעה שההקדש מתחלל על המלאכה, ולפי"ז אין צריך להפריש מעות לאומנים ולחלל הקטורת על המעות, אלא מחללה על המלאכה (ע' שטמ"ק לב לד).

לפיכך אומן שהיה אצלו קטורת שלא הספיקו לחזור ולקנותה ממנו, והקדיש כל נכסיו, והקטורת בכלל – הרי זו תינתן לאומנים בשכרם כמו שעושים במותר הקטורת. וכן הדין (כדברי רב יוסף) בכל אדם שהקדיש נכסיו ויש בהם אחד מסממני הקטורת, נותנים לאומנים בשכרם.

הכמות המצטברת מדי שנה – אחת לששים או לשבעים שנה (וי"ג: אחת לע"ב שנה. עתוס'), היה בה כדי מחצית מן הכמות השנתית, 184 מנה, ואז היו מפטמים אותה לחציין.

ד. נתן בה דבש – פסלה (כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה').

א. נחלקו אחרונים אם יש בדבר חיוב מיתה אם לאו. וכן אם יצא ידי חובת הקטרה בדיעבד אם לאו [ו'פסולה' שנקט כלומר אינה ראויה להקטרה מפני הדבש שבתוכה].

ב. איסור דבש כולל כל מיני מתיקת פרי, וכל פירות האילן בכלל (עפ"י רמב"ם איסור"מ ה,א; תוס' מעילה יב סע"ב; מחז"ו עמ' 47; שו"ת רדב"ז ח"ג תקסב). ויש אומרים אף דבש דבורים בכלל, ואדרבה הוא עיקר הדבש שהרי הדבורים שואבות הצוף מפרחי האילנות והעשבים ומקיאות אותו בכזורת (ע' בשו"ת הרדב"ז שם).

חיסר אחת מכל סממניה – חייב מיתה.

א. פרש"י ור"ג (וכ"מ במחזור ויטרי עמ' 46 ובאבודרהם): כשנכנס ביום הכיפורים לפני ולפנים והלא היא קטורת פסולה, נמצאת זו ביאה ריקנית ומשום כך חייב מיתה. ויש מפרשים שחייב מיתה על שהקטיר קטורת חסירה במקדש משום לאו ד'קטורת זרה' (ע' שטמ"ק עפ"י יומא נג; רמב"ם כלי המקדש ב,ח. וע' חזון איש זבחים ט,כא; שפת אמת; שו"ת בית זבול ח"א כה; שבט הלוי ח"ה קונטרס המצוות לז; חדושים ובאורים א,ג).

ב. חיסר 'מעלה עשן' – חייב מיתה (יומא נג). יש אומרים: דוקא ביום הכיפורים, וי"א אף בכל ימות השנה (עתוס'; רמב"ם ב,ח ומשל"מ; וכ"מ במחז"ו עמ' 46), וכתב שהוא הדין אם חיסר יין או בורית]; טור או"ח קלג ובב"י; באר שבע. וע"ע באריכות בשו"ת בית זבול ח"א כה; תורת הקודש ח"א מט-נג; חונן דעה יומא נג).

דף ז

י. א. שמן המשחה הניתן על ראשו של כהן גדול למשחו, ונתן ממנו על בני מעיו – מה דינו? ומה הדין כיוצא

בזה בשמן של תרומה שסך בו כהן את גופו, ובא ישראל להתעגל בו?

ב. המבעט בכפרת הקרבן או בכפרת יום הכיפורים – האם מתכפר בהם?

ג. ה'מגדף' האמור בתורה בפרשת קרבן חטאת בסדר שלה, מהו?

ד. המברך את השם – מה דינו במזיד ובשוגג?

א. כהן גדול שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעיו – חייב (על בשר אדם לא ייסך. וגילה

הכתוב שאעפ"י שהשמן עליו לא נתחלל אלא עומד בקדושתו – כי נזר שמן משחת אלקיו עליו [י"מ שכל

עוד לא נתנגב אינו בגדר 'נעשה מצותו' ולכך מועלים בו. וי"מ שגזרת הכתוב היא שאעפ"י שנעשית מצותו מועלים. עתוס'

כאן וביומא ס.]. וע' מש"ח (תשא ל,לב) שפרש בזה הכתוב 'קדש הוא קדש יהיה לכם' – גם בשעה שהוא לכם, בקדושתו קא').